

The Needs of People in Three Southern Border Provinces

Ibrahem Narongraksakhet¹, Niloh Wae-u-seng², Ahmad Yeesunsong³, Kader Sa-ah⁴, Suttisak Dae-reh⁵, Sukree Langputeh⁶, Kasetchai Laeheem⁷, Muhammaddawud Bilraman⁸, Pratsanee Madman⁹, Tayudin Osman¹⁰ and Tuweakoleeyoh Kabae¹¹

¹Ph.D. (Education), Assistant Professor,

²Ph.D. (Education), Instructor,

³Ph.D. (Higher Education), Secretary,

⁴M.H.Sc. (Arabic as a Second Language), Instructor,

⁵LL.M. (Public International Law), Instructor,
College of Islamic Studies, Prince of Songkla University

⁶Ph.D. (Candidate-Political Sciences), Instructor,

⁷M.Ed. (Educational Evaluation and Measurement), Instructor,

⁸M.P.A. (Public Administration), Instructor,
Yala Islamic College

⁹M.P.A. (Public Administration), Policy and Planning Analyst,
Office of the Permanent Secretary for Interior

¹⁰Ph.D. (Rural Development), Researcher

¹¹M.A. (Political Sciences), Researcher

Abstract

The objective of this study is to examine the needs of people in three southern border provinces with regard to politics and government, economy, social, education, culture, ways of life, health and environment. The study employed the descriptive method to examine needs of people in the southern border provinces. Data of the study were obtained from questionnaires and group interview. Samples used for quantitative analysis consisted of religious leaders, community leaders, female leaders, youth leaders, Buddhist delegates, professional delegates, politicians and students. The total number of samples selected through multi-stages sampling method was 2,730. The results of the study revealed that the real needs of people in southern border provinces were constituted of four underlying dimensions: participation, cultural diversity, justice and equity and local identity. Suggestion was made that policies, schemes or projects be implemented in accordance with the findings.

Keywords: needs of people, participation, people of three southern border provinces,
three southern border provinces

ความต้องการที่แท้จริงของประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

อิบราเฮ็ม ฌรงครักษาเขต¹, นิเลาะ แวอุเซ็ง², อะห์มัด ยี่สุนทรง³, กาเดร์ สะอะ⁴,
สุทธิศักดิ์ ตือเราะ⁵, สุกรี หลังปุเต๊ะ⁶, เกษตรชัย และหีม⁷, มุฮัมหมัดดาอุด บิลร่าหมาน⁸,
ปรีศนี หมัดหมาน⁹, ตายูดิน อูสมาน¹⁰ และตูแวกอลีเยาะ กาแบ¹¹

¹Ph.D. (Education), ผู้ช่วยศาสตราจารย์

²Ph.D. (Education), อาจารย์

³ค.ด. (อุดมศึกษา) เลขานุการ

⁴M.H.Sc. (Arabic as a Second Language), อาจารย์

⁵ม.บ. (กฎหมายระหว่างประเทศ) อาจารย์

วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

⁶Ph.D. (Candidate-Political Sciences), อาจารย์

⁷ศษ.ม. (วิจัยและวัดผลทางการศึกษา) อาจารย์

⁸รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์) อาจารย์

วิทยาลัยอิสลามยะลา

⁹รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์) เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย

¹⁰Ph.D. (Rural Development), นักวิชาการ

¹¹ศศ.ม. (รัฐศาสตร์) นักวิจัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการที่แท้จริงของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้าน
การเมืองการปกครอง สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม วิถีชีวิต สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม งานวิจัยนี้ได้ใช้
วิธีการวิจัยเชิงพรรณนา โดยสำรวจความต้องการของประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยแบบสอบถามและการ
สัมภาษณ์กลุ่ม การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณได้จากกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำสตรี ผู้นำเยาวชน
ตัวแทนไทยพุทธ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ นักการเมือง นักศึกษาและกลุ่มอื่น ๆ จำนวน 2,730 คน ผลการศึกษาพบว่า ความ
ต้องการที่แท้จริงของประชาชนมี 4 ประการ คือ ความต้องการในการมีส่วนร่วม ความต้องการให้มีการยอมรับความหลากหลาย
หลายทางวัฒนธรรม ความต้องการความยุติธรรมและความเท่าเทียมกันและความต้องการให้มีการยอมรับความเป็นอัตลักษณ์
พิเศษของคนในพื้นที่ โดยมีข้อเสนอแนะ คือ การนำนโยบาย แผนงาน และโครงการต่างๆ จะต้องคำนึงถึงความสอดคล้อง
กับความต้องการในมิติต่างๆ

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม ความต้องการที่แท้จริง ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

บทนำ

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาสเป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าทางสังคมของตนเอง ประชากรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 80) นับถือศาสนาอิสลาม ใช้ภาษามลายูถิ่นสื่อสารในชีวิตประจำวัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และที่สำคัญเป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นและเปราะบางต่อเสถียรภาพความมั่นคงของประเทศ ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานาน มีความซับซ้อนและละเอียดอ่อน (สุทธิพงศ์ พรหมไพจิตร และคณะ, 2539) จากความแตกต่างนี้เองที่ทำให้กลุ่มชนวน-การต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มโจร กลุ่มแบ่งแยกดินแดน กลุ่มอิทธิพลท้องถิ่น และกลุ่มอิทธิพลการเมืองนำมาเป็นข้ออ้าง เพื่อปลุกกระแสให้เกิดการต่อต้านอำนาจรัฐ และการก่อความไม่สงบในรูปแบบต่าง ๆ มาโดยตลอด

รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยได้ให้ความสนใจปัญหาดังกล่าวอย่างใกล้ชิดมาโดยตลอด และได้กำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาติหลายฉบับ ทั้งในด้านการเมือง ทหาร เศรษฐกิจ และสังคมจิตวิทยา เพื่อสร้างความสงบในพื้นที่ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และส่งเสริมการพูดการใช้ภาษาไทย สร้างความสามัคคี ความอยู่ดีมีสุขของประชาชน สร้างความเข้าใจและลดความระแวง เน้นการดำเนินงานมวลชน โดยให้ผู้นำมุสลิมมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม และใช้แนวทางสันติ ปฏิเสธความรุนแรง และในปี พ.ศ. 2545 ได้มีการใช้ระบบการบริหารราชการจังหวัดแบบบูรณาการ โดยมีคณะกรรมการนโยบายเฉพาะกิจแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กปต.) เพื่อกำหนดนโยบายในการแก้ปัญหาและพัฒนาในภาพรวมให้ตรงกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงและอย่างยั่งยืน

แม้ว่ารัฐบาลได้พยายามที่จะแก้ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ปัญหาก็ยังคงมีอยู่ ทั้งนี้เพราะพื้นที่ดังกล่าวมีอัตลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น โดยเฉพาะในด้านวัฒนธรรม ภาษา ประเพณี ศาสนาและความเชื่อ (สุชาติ บำรุงสุข, 2547; อารง สุทธาศาสตร์, อ้างถึงในจรูญ มะลูลิม และคณะ, 2538) จนทำให้เกิดความหวาดระแวงและความไม่ไว้วางใจ กอปรกับความรู้สึกต่ออำนาจรัฐในทางลบที่ถูกสะสมมานาน ทำให้ทุก

ปัญหาถูกโยงกับปัญหาสังคมจิตวิทยาที่มีอยู่เดิมทำให้สถานการณ์มีความรุนแรงเพิ่มขึ้น (คณะกรรมการการศึกษาปัญหา 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ วุฒิสภา, 2542) นอกจากนี้ ยังมีปัญหาที่สะท้อนให้เห็นถึงความรุนแรงในระดับท้องถิ่น ปัญหาแนวคิดทางศาสนาแบบจารีตประเพณี ปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่อยู่ในระดับต่ำ ปัญหาความยากจน ปัญหาการขาดการศึกษา ปัญหาการควบคุมการจัดระเบียบชายแดน และปัญหาอาชญากรรมและอิทธิพลมืดในท้องถิ่น รวมทั้งปัญหาการขาดเอกภาพในระบบราชการไม่ว่าจะเป็นการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน การขาดประสิทธิภาพ การคอร์ปชั่น และการไม่ยอมรับความเป็นอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่ (สุชาติ บำรุงสุข, 2547)

ธานินทร์ ณะเอม (2527) กล่าวว่า ปัญหาความมั่นคงเกิดจากการที่ระบอบการปกครองไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชนกลุ่มน้อยในเรื่องการอนุรักษ์เอกลักษณ์ของสังคม และการได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมจากรัฐ โดยได้รับแรงผลักดันจากความแตกต่างในเรื่องประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และภาษา ที่ผสมผสานกับนโยบายและมาตรการการแก้ไขปัญหาของรัฐโดยปราศจากความเข้าใจต่อปัญหาอย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับสุรพงศ์ โสธนะเสถียร (2531) ที่กล่าวว่า รากฐานปัญหาที่สำคัญของชุมชนมุสลิมภาคใต้ คือ ความหวาดหวั่นต่อการสูญเสียความบริสุทธิ์ของศาสนาอันเนื่องมาจากปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนมุสลิม แม้ว่าธรรมชาติจะมีเอกลักษณ์ของความเป็นมุสลิมแบบไทย ๆ ที่มีความโน้มเอียงไปในทางอนุรักษ์ นิยมและเคร่งครัดต่อศาสนาก็ตาม ปริญญา อุดมทรัพย์ และคณะ (2545) กล่าวว่า ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และกลไกรัฐ เกิดจากการกำหนดนโยบายที่ไม่ได้มาจากการสำรวจปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ทำให้การแก้ปัญหาไม่ประสบผลสำเร็จ และสันติ ลาตีฟี (2545) กล่าวว่า การแก้ไขปัญหাজังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องใช้นโยบายใหม่ที่เน้นให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม เน้นการพัฒนาคนให้เป็นศูนย์กลางของการแก้ไขปัญหา ทั้งปวง โดยให้คนในสังคมทั้งภาครัฐและภาคประชาชนได้เข้าใจและเห็นคุณค่าของความหลากหลายทาง

วัฒนธรรม โดยเฉพาะภาครัฐจะต้องตระหนักถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชน เพราะการกำหนดนโยบายสาธารณะหรือนโยบายใด ๆ ก็ตาม หากเริ่มต้นด้วยการสำรวจความต้องการที่แท้จริงของประชาชนเสียก่อน แล้วจะสามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้แน่นอน (อาคค ใจแก้ว, 2533)

กระทรวงมหาดไทยในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการบริหารราชการจังหวัดแบบบูรณาการ ได้กำหนดให้มีการศึกษาวิจัยความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส) ขึ้น เพื่อให้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดนโยบายและการวางแผนพัฒนาและแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วัฒนธรรม วิถีชีวิต สาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มเป้าหมายในด้านการเมืองการปกครอง สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม วิถีชีวิต สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข

2. ขอบเขตด้านประชากร

ศึกษาจากกลุ่มเป้าหมาย 8 กลุ่ม คือ ผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำสตรี ผู้นำเยาวชน ตัวแทนไทยพุทธ ตัวแทนกลุ่มอาชีพ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา และตัวแทนนักเรียนนักศึกษา

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยเกี่ยวกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ศึกษาเฉพาะความต้องการที่สอดคล้องกับค่านิยม ความเชื่อ และวิถีปฏิบัติของคนในท้องถิ่น ตามกรอบที่กำหนดจากการศึกษาเอกสารและการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยการสำรวจความต้องการของประชาชนในแต่ละด้านตามที่กำหนดไว้ในขอบเขตของการวิจัย

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

1. ความต้องการด้านการเมืองการปกครอง หมายถึง ความต้องการเกี่ยวกับคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานพิเศษที่จัดตั้งขึ้น เฉพาะกิจ และการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. ความต้องการด้านสังคม หมายถึง ความต้องการเกี่ยวกับการปราบปรามและการจัดระเบียบสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิตเยาวชน การฝึกอาชีพ การส่งเสริมคุณภาพสถาบันครอบครัว การสนับสนุนสื่อท้องถิ่น การเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้าทำงานในหน่วยงานของรัฐและสาธารณูปโภค

3. ความต้องการด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ความต้องการเกี่ยวกับการค้าเสรีกับประเทศเพื่อนบ้าน (มาเลเซีย) การจัดสรรที่ดินทำกิน การประกันราคาผลผลิตการเกษตร การส่งเสริมแรงงานไทยในประเทศมาเลเซีย การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การลดหย่อนภาษีด้วยชะงาด การจัดตั้งองค์กรบริหารชะงาด การค้าชายแดนภาคใต้ สถาบันการเงินอิสลามและนโยบายการกระตุ้นเศรษฐกิจ

4. ความต้องการด้านการศึกษา หมายถึง ความต้องการเกี่ยวกับการเป็นศูนย์กลางการศึกษาอิสลาม การส่งเสริมโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สถาบันศึกษาปอเนาะ และตาติกา การส่งเสริมโรงเรียนวิถีพุทธ การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา การบรรจุวิทยากรอิสลามศึกษาเป็นข้าราชการ การจัดการศึกษาภายใต้การดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การรับรองวุฒิการศึกษาของผู้ที่สำเร็จจากต่างประเทศ การศึกษาที่ปราศจากดอกเบี้ยและสิทธิพิเศษในการเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา และการเปิดสาขาของมหาวิทยาลัยจากต่างประเทศ

5. ความต้องการด้านศาสนา หมายถึง ความต้องการเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์บริหารกิจการอิสลาม การจัดตั้งองค์กรจัดการเรื่องฮัจญ์ การปรับปรุงช่วงเวลาหยุดงาน การสนับสนุนมัสยิด และการประกาศวันหยุดราชการในวันสำคัญทางศาสนาอิสลาม

6. ความต้องการด้านวัฒนธรรม หมายถึง ความต้องการเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม

ท้องถิ่นที่สอดคล้องกับหลักการศาสนา การส่งเสริมค่านิยมความเป็นไทยและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

7. ความต้องการด้านวิถีชีวิต หมายถึงความต้องการเกี่ยวกับการแต่งกายตามหลักการศาสนา การยอมรับความหลากหลายของความเชื่อและวัฒนธรรม

8. ความต้องการด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม หมายถึงความต้องการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม นโยบายรัฐด้านสิ่งแวดล้อม การจัดระเบียบสิ่งแวดล้อม การรณรงค์เพื่อรักษาความสะอาดในครัวเรือนและชุมชน รวมทั้งการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

9. ความต้องการด้านสาธารณสุข หมายถึงความต้องการเกี่ยวกับการจัดให้มีโรงพยาบาลมุสลิม การสาธารณสุขและแพทย์ทางเลือก การบำบัดรักษาที่สอดคล้องกับหลักปฏิบัติของอิสลาม การส่งเสริมสุขภาพ การสนับสนุนการใช้สมุนไพร การจัดตั้งองค์กรเพื่อควบคุมอาหารฮาลาล การรับรองแพทย์ที่จบจากต่างประเทศ นโยบายการประกันสุขภาพ รวมทั้งการจัดตั้งองค์กรควบคุมอาหารปลอดสารพิษ

วิธีการวิจัย

1. แบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์กลุ่ม ซึ่งเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ

2. กลุ่มตัวอย่าง

2.1 สำหรับเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

เป็นประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 2,730 คน ซึ่งกำหนดตามข้อตกลงภาระงาน (Terms of Reference) กับกระทรวงมหาดไทยการเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 เลือกอำเภอ จังหวัดละ 6 อำเภอ โดยการกระจายพื้นที่ให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้ง 8 กลุ่ม โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย ได้ทั้งหมด 18 อำเภอ

ขั้นที่ 2 เลือกตำบล อำเภอละ 3 ตำบล โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย ได้ทั้งหมด 54 ตำบล

ขั้นที่ 3 การเลือกกลุ่มตัวอย่างขั้นสุดท้ายตามข้อตกลงภาระงานทั้ง 8 กลุ่ม ดังนี้

- (1) ผู้นำศาสนา จำนวน 363 คน
- (2) ผู้นำท้องถิ่น จำนวน 378 คน
- (3) ผู้นำสตรี จำนวน 108 คน
- (4) ผู้นำเยาวชน จำนวน 378 คน
- (5) ตัวแทนกลุ่มไทยพุทธ จำนวน 108 คน
- (6) ตัวแทนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ จำนวน 432 คน
- (7) นักการเมือง จำนวน 9 คน
- (8) ตัวแทนนักศึกษา จำนวน 900 คน
- (9) อื่น ๆ ที่ไม่เข้าข่ายทั้ง 8 กลุ่ม จำนวน 24 คน

2.2 สำหรับเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อการสัมภาษณ์กลุ่ม ดังนี้

- (1) มีความรู้ ประสบการณ์ และเข้าใจในมิติวัฒนธรรมและความเชื่อของท้องถิ่น
- (2) เป็นอาจารย์ นักวิชาการ ที่มีประสบการณ์ในพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 5 ปี

3. เครื่องมือการวิจัย

เป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

- 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับความต้องการที่แท้จริง
- 2) กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะที่สามารถวัดได้

3) สร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมพฤติกรรมที่ต้องการวัด

4) จัดสัมมนาทางวิชาการ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

5) นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา

6) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชาชน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน เพื่อหาค่าอำนาจ จำแนกของแบบสอบถาม โดยการหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนแต่ละข้อกับคะแนนรวมทั้งหมดลบคะแนนข้อนั้น (Corrected Item-total Correlation) ผลที่ได้มีค่าอยู่ระหว่าง 0.31-0.86

7) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยวิธีวัดความสอดคล้องภายใน โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ผลปรากฏว่าแบบสอบถามที่ใช้วัดความต้องการทั้ง 9 ด้านมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

1) อบรมผู้ช่วยนักวิจัยให้เข้าใจเกี่ยวกับแบบสอบถาม

2) ให้ผู้ช่วยนักวิจัยที่คุ้นเคยในพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล

3) ผู้ช่วยนักวิจัยตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของคำตอบก่อนมอบให้กับคณะผู้วิจัยเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณเชิงคุณภาพ

1) คณะผู้วิจัยแบ่งความรับผิดชอบตามผู้เชี่ยวชาญทั้ง 9 ด้าน

2) ทำหนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสัมภาษณ์กลุ่ม

3) คณะผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิด

4) ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มพร้อมทั้งขออนุญาตบันทึกเทปการสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ

โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมเอสพีเอสเอสฟอร์ วินโดว์ โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับคำถามปลายเปิดใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วนำเสนอเป็นตารางความถี่และร้อยละ

5.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ

วิเคราะห์ด้วยหลักตรรกะเทียบเคียงแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยควบคู่บริบท

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

การนำเสนอผลการวิจัย จะนำเสนอตามประเด็นเนื้อหาของความต้องการในแต่ละด้านตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์พร้อมกัน

การอภิปรายผล

1. ความต้องการด้านการเมืองการปกครอง

ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความต้องการด้านการเมืองการปกครองอยู่ในระดับมาก โดยความต้องการข้าราชการควรมาจากคนในพื้นที่ ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากรัฐอย่างรวดเร็วและถูกต้อง ใช้สมาร์ตการ์ดแทนหนังสือเดินทางในการผ่านเข้าออกประเทศมาเลเซีย มีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวทางและวิธีการแก้ปัญหาของคนในพื้นที่โดยตรง ผู้สมัครรับเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีคุณสมบัติไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี และมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และการวางแผนของรัฐ และมีหน่วยงานรับฟังเรื่องราวและให้ความช่วยเหลือเป็นการเฉพาะ และต้องการข้าราชการที่รู้และเข้าใจวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ข้าราชการที่มีจิตสำนึกในการให้บริการมากกว่าการมุ่งใช้อำนาจหน้าที่ เป็นคนในพื้นที่ เข้ากับชุมชนได้ดี ไม่เลือกปฏิบัติ และพูดภาษามลายูถิ่นได้

ข้อค้นพบจากข้อมูลเชิงปริมาณแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้นำศาสนาทั้ง 3 จังหวัดมีความเห็นตรงกันว่าข้าราชการควรมาจากคนในพื้นที่ ทั้งนี้เป็นเพราะกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการประสานงานกับหน่วยงานราชการมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่เกิดปัญหาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งกลุ่มนี้จะต้องทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา จึงมองว่าหากต้องการแก้ปัญหาให้สำเร็จอย่างยั่งยืนคงต้องเปิดโอกาสให้ผู้ที่มาทำงานในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นคนในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิว่า ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หรือระดับนโยบายซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดทิศทางในการบริหารจัดการภายในจังหวัดนั้นควรจะเป็นคนที่มาจากคนในพื้นที่ที่มีความรู้ความเข้าใจพื้นที่ของตนเองเป็นอย่างดี ผู้นำท้องถิ่นเป็นกลุ่มตัวอย่างอีกกลุ่มหนึ่งที่ต้องทำงานอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานราชการไม่เฉพาะ

แต่กระทรวงมหาดไทยเท่านั้น ดังนั้น ความเห็นของผู้นำท้องถิ่นจาก 3 จังหวัดจึงมีความใกล้เคียงมากกับกลุ่มผู้นำศาสนาซึ่งมีความเห็นตรงกันว่าข้าราชการควรมาจากคนในพื้นที่

นักการเมืองทั้ง 3 จังหวัดก็มีความเห็นเช่นเดียวกัน กับทั้งสองกลุ่มข้างต้น กล่าวคือมีความเห็นตรงกันว่าข้าราชการควรมาจากคนในพื้นที่ ในขณะที่มีความเห็นต่อระดับสองถึงห้าแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะข้าราชการที่เป็นคนในพื้นที่นั้นจะมีความเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นมากกว่าข้าราชการที่เป็นคนจากนอกพื้นที่ นอกจากนี้ พวกเขามีความรักและหวงแหนแผ่นดินที่พวกเขาเกิดมามากกว่า จึงทำให้พวกเขามีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาบ้านเกิดของพวกเขาให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป อีกประการหนึ่งนักการเมืองกับข้าราชการก็ต้องมีการทำงานร่วมกัน ดังนั้น เมื่อทั้งสองฝ่ายมีความเข้าใจตรงกันก็จะทำให้การทำงานนั้นสะดวกรวดเร็วและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในทุก ๆ ด้าน

เป็นที่น่าสังเกตอย่างยิ่งที่ผู้นำสตรีใน 3 จังหวัดกลับมีความเห็นที่แตกต่างไปจากผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนา และนักการเมืองโดยพวกเขาที่มีความเห็นว่าการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการวางแผนของรัฐมีความสำคัญที่สุด ทั้งนี้ เพราะวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น สตรีเปรียบเสมือนช้างเท้าหลัง ไม่ค่อยมีโอกาสนในการแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนั้นสตรีส่วนใหญ่จึงอยากจะมีโอกาสในการเสนอความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้มากกว่านี้ ทั้งนี้เพราะพวกเขาคิดว่านโยบายและแผนงานที่มาจากความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของสตรีอาจจะมีความสอดคล้องกับความต้องการและธรรมชาติของพวกเขามากยิ่งขึ้นและจะช่วยให้การพัฒนาในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับสตรีนั้นบรรลุผลสำเร็จ จึงมีความเห็นตรงกันว่า สตรีควรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการวางแผนของรัฐมากกว่าประเด็นที่ต้องการให้ข้าราชการนั้นเป็นคนที่มาจกคนในพื้นที่

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ที่แสดงว่าประชาชนต้องการข้าราชการที่มาปฏิบัติงาน

ในพื้นที่ 3 จังหวัดนั้นจะเป็นคนนอกพื้นที่ก็ได้ แต่ต้องมีความเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีของพื้นที่ และต้องได้รับการยอมรับจากประชาชนเป็นอย่างดี ดังนั้น ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าหากว่าประชาชนในพื้นที่ที่มีความเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีของพื้นที่ได้ดีกว่ามีโอกาสในการเป็นข้าราชการจะทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นลดน้อยลงไปได้ในระดับหนึ่ง แต่ทั้งนี้หากมีข้าราชการที่มาจากต่างพื้นที่ที่มีความตั้งใจมุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่โดยที่มีความรู้ความเข้าใจต่อพื้นที่เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นที่ยอมรับของประชาชนแล้วก็สามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพได้

ข้อเสนอจากเวทีชาวบ้านรวม 3 จังหวัดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐที่ไม่มีประสิทธิภาพนั้นปรากฏว่าสาเหตุของปัญหานี้ส่วนหนึ่งมาจากการที่การคัดเลือกเจ้าหน้าที่ไม่โปร่งใส เจ้าหน้าที่ขาดความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่เจ้าหน้าที่ดูถูกชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ขาดจิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ ในขณะที่ชาวบ้านทั้ง 3 จังหวัดได้ระบุเงื่อนไขของปัญหาดังกล่าว เพราะว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ใช่คนในพื้นที่ คนในพื้นที่ขาดโอกาสเพราะถูกส่งไปทำงานที่อื่น คนนอกพื้นที่มาบริหารในพื้นที่แบบไม่จริงจัง การคัดเลือกเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงานในพื้นที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545) จะเห็นได้ว่าจากเวทีดังกล่าวที่ทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ได้ดำเนินการจัดทำไปนั้นประชาชนได้สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่สอดคล้องกับข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ที่แสดงให้เห็นว่าการที่ประชาชนต้องการคนในพื้นที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในฐานะข้าราชการนั้นเป็นเพราะประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าคนที่เกิด เติบโต และอาศัยอยู่ในพื้นที่ของตนเองนั้นย่อมรู้และเข้าใจปัญหาได้ดีกว่าและมากกว่าคนที่มาจากพื้นที่อื่น

2. ความต้องการด้านสังคม

ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความต้องการด้านสังคมอยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการปราบปรามยาเสพติด ปราบปรามสิ่งผิดกฎหมาย เปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้าทำงานในหน่วยงานของรัฐมากขึ้น อบรมให้ความรู้เพื่อเตรียมพร้อมก่อนการสมัครโดยสถาบันศาสนา เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับ

ครอบครัวในการเลี้ยงดูบุตรหลาน และส่งเสริมกิจกรรม สันทนาการ/กีฬา ให้รัฐและบุคลากรของรัฐยอมรับความ หลากหลายด้านภาษา ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม มีความสงบสุขบนพื้นฐานของศาสนา มีความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน ร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและ เอกชนในการพัฒนาท้องถิ่น

ต้องการให้รัฐจัดระเบียบบ่อนการพนัน ให้รัฐ จัดระเบียบสถานบริการทางเพศ คาราโอเกะ คาเฟ่ ผับ เติค บาร์เปียร์ ร้านเกมอินเทอร์เน็ต สถานอาบ อบ นวด และต้องการให้รัฐสร้างถนน โทรศัพท์สาธารณะ ไฟฟ้า ประปา แหล่งน้ำ และสะพาน

จากข้อค้นพบข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประชาชน กลุ่มต่างๆ ต้องการให้มีการปราบปรามยาเสพติดและ สิ่งผิดกฎหมายมาเป็นอันดับต้น ๆ เช่นเดียวกับความ คิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนใน 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ที่ต้องการให้จัดระเบียบสังคมในด้าน ยาเสพติด ทั้งผู้ขายและผู้เสพ การพนันบอล รถซิ่ง แหล่ง มั่วสุมตามสถานที่ต่างๆ ของวัยรุ่น ปราบปรามสิ่ง ผิดกฎหมายและอธิบายความจริงจึงให้หมดไปโดยจัด ระเบียบสังคมให้สอดคล้องกับหลักการศาสนาอิสลาม อาจจะทำออกกฎหมายลงโทษคนมุสลิมตามกฎหมาย อิสลาม เช่น ผิดประเวณี ดื่มสุราและสิ่งผิดกฎหมาย ดูแล่นักเรียน นักศึกษาที่มั่วสุมอธิบายมุข เป็นต้นโดย ความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิที่กล่าวว่า "ความต้องการของ สังคมให้เป็นสังคมปลอดภัยของมุสลิมมันจะชัด ในด้านความเชื่อ" ซึ่งตรงกับข้อค้นพบของสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย (2545) ที่พบว่าปัญหาด้าน สังคม เยาวชนมีการมั่วสุม ผลกระทบที่แสดงให้เห็น อย่างเป็นรูปธรรม เช่น นำไปสู่การมั่วสุมติดการพนัน เป็นต้น และ ประจัน มณีนิล และคณะ (2541) ที่พบว่า สาเหตุและ แรงจูงใจในการเสพยาเสพติดของกลุ่มเยาวชนมาจาก สังคม สิ่งแวดล้อมและชุมชนที่เต็มไปด้วยยาเสพติด หา ซื่อได้ง่าย มีการซื้อขายเฮโรอีน หรือสารเสพติดกัน แม้ กระทั่งกลางทะเล ซึ่งยากแก่การจับกุมของตำรวจและ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับอับดุลรอฮิด เจมะมะ (2542, 50) กล่าวว่า สังคมอิสลามมีลักษณะพิเศษ คือกิจการทุกอย่างของสังคมจะต้องวางอยู่บนพื้นฐาน ของการเคารพศักดิ์ต่ออัลลอฮ์เพียงองค์เดียวเท่านั้น

จะไม่มีสังคมใดได้ชื่อว่าเป็นสังคมมุสลิมจนกว่าจะมีการ นำเอาระบบการดำเนินชีวิตของอิสลามมาใช้ในสังคมนั้น ในทางกลับกันสังคมที่ใช้สังคมมุสลิมก็เป็นสังคมญาฮี ลียะฮ์ (สังคมป่าเถื่อนไม่มีคุณธรรม จริยธรรม) และ อิสมาแอ อาลี (2540) พบว่ารัฐต้องส่งเสริมให้ชาวมุสลิม ใช้ชีวิตตามหลักศาสนาอิสลามและหลักสิทธิมนุษยชน โดยประเด็นสำคัญในการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน ในจังหวัดปัตตานีที่สำคัญประเด็นหนึ่งคือ ควรยกเลิก สถานเริงรมย์และอบายมุข เป็นต้น และรัฐควรกำจัดช่อง โสภณให้หมดใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้และควร ลงโทษผู้กระทำผิดทางเพศให้หนักยิ่งกว่าเดิมเพราะการ กระทำผิดทางเพศทุกประเภทเป็นสิ่งที่รังเกียจของ ประชาชนมากที่สุด (ศุภชัยวิชัยชายแดนใต้, 2520, 139)

การอบรมให้ความรู้เพื่อเตรียมพร้อมก่อนการ สมรสโดยสถาบันศาสนา และการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ให้กับครอบครัวในการเลี้ยงดูบุตรหลาน สอดคล้องกับ ข้อเสนอแนะของประชาชน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ ต้องการให้สนับสนุนสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็งโดยการ อบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวทางที่ถูกต้อง ดูแล้วยุวชนที่อยู่ ร่วมกันโดยไม่แต่งงาน ตามกระแสวัฒนธรรมตะวันตก สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่ว่าประชาชน ต้องการมีครอบครัวที่อบอุ่น เข้มแข็ง มีอาชีพและรายได้ ที่มั่นคง มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องทักษะการครองชีวิต คู่และการเลี้ยงดูบุตรหลาน ไม่ต้องการให้ใช้ความรุนแรง ในครอบครัวหรือให้ครอบครัวเป็นเอดส์หรือโรคติดต่อ ร้ายแรง ซึ่งมีความสอดคล้องกับสังคมมุสลิมกล่าวคือ การ สร้างครอบครัวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่ง โดย อัลกุรอาน ได้ระบุความว่า "มนุษย์ชาติทั้งหลาย จงยำเกรงพระเจ้า ของพวกเจ้าที่ได้บังเกิดพวกเจ้ามาจากชีวิตหนึ่ง และได้ ทรงบังเกิดจากชีวิตนั้น ซึ่งคู่ครองของเขา และทรงให้ แพร่สะพัดไปจากทั้งสองนั้น ซึ่งบรรดาชาย และบรรดา ผู้หญิงอันมากมาย.." บทอันนิซาร์(4) โองการที่ 1 และ อารง สุทธานาศาสตร์ (2543) กล่าวว่าไว้ว่าครอบครัวกับสังคม เปรียบเสมือนต้นไม้กับป่า สิ่งใดที่เกิดขึ้นกับต้นไม้แต่ละ ต้นย่อมส่งผลกระทบต่อป่าไม่มากนักน้อย และในทาง กลับกันความเป็นไปของป่าโดยรวมก็จะส่งผลกระทบต่อ ต้นไม้ในทางใดทางหนึ่งเช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่าง สังคมกับครอบครัว ผลกระทบต่อกันจะสื่ออยู่เสมอ จึงได้

กำหนดมาตรการและแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งครอบครัวที่สมบูรณ์ประสบความสำเร็จและมีปัญหา น้อยที่สุด ในการนี้อิสลามได้ชี้ถึงวิธีการเลือกคู่ครองหรือ คู่สมรสโดยกำหนดคุณสมบัติของสตรีที่เป็นภรรยาที่ดี และชายผู้เป็นสามีที่ดีและมีความรับผิดชอบ (อิสมาแอ อาลี, 2540) ท่านอบูไคร์กล่าวเชิงแนะนำในการเลือกคู่สมรสว่า "พวกท่านจงเลือกที่สำหรับน้ำสุจิจของพวกท่าน และท่านจงจัดการสมรสกับผู้ที่มิฐานะเท่าเทียมกัน" รายงานโดยอิบนูมาญะฮ์ : 1968 คุณสมบัตินี้ของภรรยาที่ดีตามที่ศนะของอิสลามต้องเป็นสตรีที่มีคุณธรรมและจริยธรรม ดังหะดีษที่ว่า "สตรีนั้นจะได้รับการสมรสด้วยเหตุผลสี่ประการคือ เพราะทรัพย์สินของนาง เพราะสายตระกูลของนาง เพราะความสวยของนาง และเพราะการมีศาสนาของนาง ดังนั้น จงคว้าเอาสตรีที่มีศาสนาแล้ว เจ้าจะประสบกับความสำเร็จ" รายงานโดยอิบนูมาญะฮ์ : 1858 และอิหม่ามอะหมัด : 9237 นอกจากนี้ ท่านอบูไคร์ยังกล่าวอีกว่า "หากพวกเจ้าพอใจศาสนาและจริยธรรมของผู้มาสู่ขอขังพวกเจ้า พวกเจ้าจงจัดการสมรสให้แก่เขาเถิด หากพวกเจ้าไม่กระทำเช่นนั้นแล้ว แน่นอนจะเกิดความปั่นป่วนทั่วโลกและความเสียหายอย่างกว้างขวาง" รายงานโดย ตีรมิซีย์, 1084, อิบนูมาญะฮ์, 1967 และมุสลิมจะให้ความสำคัญในการเลือกคู่ครองผู้ซึ่งมีความศรัทธาต่ออัลเลาะห์ (ประยูรศักดิ์ ชลาชนนเดชะ, 2539 ; อีซาโกะ นากามูระ และคณะ, 2544) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการมีครอบครัวที่ดีถือว่าเป็นพื้นฐานที่ดีของสังคม ทั้งนี้เพราะครอบครัวแม้จะเป็นหน่วยย่อยของสังคม แต่ก็มีความสำคัญมากในการกำหนดลักษณะต่าง ๆ ของสังคม หากครอบครัวปฏิบัติตามกรอบศาสนาอย่างเคร่งครัดก็จะถือว่าเป็นครอบครัวมุสลิมที่สมบูรณ์ กรอบทางศาสนาจะเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์และพฤติกรรมของสมาชิกภายในครอบครัวในการเสริมสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจด้วย (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2535) การที่ประชาชนต้องการอบรมความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการสมรสโดยสถาบันศาสนานั้นสอดคล้องกับอับดุลรอฮ์มัด เจมะมะ (2542) ที่ว่าระบบสังคมอิสลามนั้น สถาบันทางสังคมทุกสถาบันจะต้องอยู่ภายใต้สถาบันศาสนาและยึดศาสนาเป็นหลักในการดำเนินงานไม่ว่าเป็นสถาบัน

ทางนามธรรม เช่น วัฒนธรรมประเพณี แบบฉบับแห่งพฤติกรรมทั้งหมดต้องอยู่ภายใต้กรอบของอิสลามและต้องอาศัยหลักคำสอนของอิสลามเป็นที่ตั้ง

นอกจากนี้ การเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้าทำงานในหน่วยงานของรัฐมากขึ้นสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการให้เปิดโอกาสให้สตรีเข้าทำงานใน อบต. หมู่บ้านละ 1 คน และให้ครูประถมและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นคนในพื้นที่ให้มีผู้นำศาสนาประจำโรงพยาบาล ให้มีตำแหน่งนักวิชาการศาสนาในสภา อบต. ตลอดจนเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าสิ่งนี้เป็นที่ต้องการของประชาชนเพราะรู้สึกภูมิใจที่บุตรหลานได้ทำงานในหน่วยงานของรัฐ หากเป็นคนในท้องถิ่นจะเข้าใจสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ความต้องการและการสื่อสารได้เข้าใจมากกว่าเจ้าหน้าที่ที่มาจากต่างท้องถิ่น และอาจเป็นเพราะว่าข้าราชการที่ปฏิบัติงานใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่สามารถสนองตอบความต้องการของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับการค้นพบของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) (2545) ศึกษาพบว่าสาเหตุของปัญหาพื้นฐานคือ ไม่รู้ปัญหาที่แท้จริง และแก้ปัญหาไม่ตรงจุด ข้าราชการรับนโยบายแล้วนำไปปฏิบัติไม่ถูกยึดติดกรอบการทำงานแบบข้าราชการ ไม่ยืดหยุ่นตามสภาพของท้องถิ่น เป็นต้น ประกอบกับประชาชนมีส่วนร่วมน้อย วิชาญ สุขสง (2535) พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้ายในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ วิวัฒน์ ภูคะนองศรี (2537, บทคัดย่อ) พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดปัตตานีด้านการมีส่วนร่วมคิดด้านการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมการปฏิบัติกิจกรรมและด้านการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง และมานพ จิตต์ภูษา และคณะ (2532, บทคัดย่อ) พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นจะเห็นได้ว่า จากความไม่เข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นประกอบกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีน้อย ประชาชนจึงต้องการเข้าไปทำงานในหน่วยงานของรัฐด้วย

3. ความต้องการด้านเศรษฐกิจ

ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความต้องการด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการจัดตั้งองค์กรบริหารชะกาด (เฉพาะมุสลิม) เขตอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล ประกันราคาผลผลิตด้านการเกษตร ลดหย่อนภาษีด้วยชะกาด (เฉพาะมุสลิม) สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และธนาคารคนจน มีงานทำที่มั่นคงและมีรายได้เพียงพอ ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านเศรษฐกิจ มีสิทธิในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน มีการจัดตั้งสถาบันพัฒนาธุรกิจและการบริหาร รวมทั้งจัดตั้งองค์กรประสานงานนักลงทุนจากประเทศมุสลิม และต้องการธนาคารอิสลาม สหกรณ์อิสลาม บริษัทประกันภัยอิสลาม โรงรับจำนำแบบอิสลาม บัญชีตุลมาล และสถาบันที่ดูแลเรื่องวะกัฟ

จากการวิจัยพบว่า ประชาชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องการให้รัฐประกันราคาผลผลิตด้านการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกันราคาผลผลิตของผลไม้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผลไม้ในปัจจุบันมีราคาตกต่ำมาก ตัวอย่างเช่น ลองกอง ซึ่งเมื่อก่อนมีราคากิโลกรัมละ 100 กว่าบาท เนื่องจากมีเกษตรกรปลูกกันน้อยมาก แต่ในปัจจุบันมีเกษตรกรหันมาปลูกลองกองกันมากจนทำให้มีลองกองล้นตลาด ทำให้ราคาลองกองตกต่ำเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2547 ลองกองมีราคากิโลกรัมละ 20 บาท เป็นต้น และแม้แต่ราคาผลไม้ชนิดอื่น ๆ ก็มีราคาตกต่ำมากเช่นกัน ซึ่งสาเหตุหลักมาจากการที่เกษตรกรหันมาปลูกผลไม้กันมากขึ้น ดังที่อัสหมัดสมบูนูร์ บัวหลวง (2544) กล่าวว่า ประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยนิยมปลูกยางพารา ข้าว ลองกอง ทุเรียน ส้มโอ เงาะ มังคุด ส้มโชกุน มะพร้าว และมะม่วงหิมพานต์ โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาาราคาผลผลิตตกต่ำ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นยังสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่ว่า "ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม ซึ่งในปัจจุบันผลผลิตทางการเกษตรเกือบทุกชนิดมีราคาตกต่ำมาก มีราคาที่ไม่แน่นอน ดังนั้นทางหน่วยงานของรัฐควรให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับปัญหาดังกล่าว ซึ่งจะมีการกำหนดแนว

นโยบายเกี่ยวกับการประกันราคา ผลผลิตทางการเกษตรแก่ชาวเกษตรกรใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจะเป็นช่องทางหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร" นอกจากนี้ผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2541, 2542, 2545) และข้อมูลจากสำนักงานพาณิชย์จังหวัดนราธิวาส และปัตตานี (2543) ที่กล่าวถึงสาเหตุของปัญหาาราคาผลผลิตตกต่ำนั้นมาจากผลผลิตในบางฤดูกาลมีปริมาณมากเกินไปความต้องการของตลาด เกษตรกรไม่สามารถระบายผลผลิตออกสู่ตลาดได้หมด เกษตรกรไม่ได้รับความเป็นธรรมในเรื่องราคา เกษตรกรถูกเอารัดเอาเปรียบในการรับซื้อผลผลิต โดยการนำเครื่องชั่ง ตวง วัด ที่ไม่เที่ยงตรงมาใช้ซึ่งเป็นการสูญเสียรายได้ที่ควรจะได้ของเกษตรกร และการรวมตัวกันของเกษตรกรยังมีน้อย ทำให้เสียอำนาจการต่อรองและส่งผลให้พ่อค้าคนกลางฉวยโอกาสกดราคาผลผลิต

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าการประกันราคาผลผลิตด้านการเกษตรเพียงอย่างเดียวไม่อาจจะแก้ปัญหาของเกษตรกรได้ทั้งหมด แต่รัฐจะต้องใช้เทคนิควิธีการหลาย ๆ อย่าง เพื่อแก้ปัญหาของเกษตรกรในพื้นที่อย่างครบวงจร เช่น การสร้างงานสร้างอาชีพเสริมแก่เกษตรกร การฝึกอบรมอาชีพต่าง ๆ ที่หลากหลายอาชีพ การพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร การจัดกลุ่มอาชีพ การจัดกลุ่มสหกรณ์ การจัดหาแหล่งเงินทุนที่ปราศจากดอกเบี้ย และการจัดหาพื้นที่เกษตรแก่ชาวเกษตรกรที่ไม่มีเป็นของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า รัฐบาลควรให้ความสำคัญในการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรอย่างจริงจัง โดยมีการจัดหาที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรที่ขาดแคลนพื้นที่เพาะปลูก เพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อขยายการผลิต มีการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตของเกษตรกร จัดให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีและวิชาการ เพื่อยกระดับฐานะเกษตรกรทั่วไปให้เป็นเกษตรกรสมัยใหม่และก้าวหน้า สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของสำนักงานพาณิชย์จังหวัดนราธิวาส (2542, 2543) ที่ให้มีการพัฒนาด้านการเกษตรอย่างครบวงจร อีกทั้งยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์จังหวัดปัตตานีปี 2546 ที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์เพิ่มรายได้

ลดรายจ่าย โดยได้กำหนดให้มีโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพภาคการเกษตร ส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรแบบพอเพียง และเสริมสร้างความเข้มแข็งการสร้างรายได้และหลักประกันในการประกอบอาชีพ

เกี่ยวกับความต้องการให้มีเขตอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลนั้น ประชาชนมีความเห็นว่า การมีเขตพื้นที่อุตสาหกรรมอาหาร ฮาลาลจะเป็นการส่งเสริมการมีงานทำของประชาชนในพื้นที่ ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาลใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จะส่งผลดีต่อสภาพทางเศรษฐกิจในภาพรวมของพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะทำให้ประชาชนมีงานทำ มีรายได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และที่สำคัญ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมและมีศักยภาพมากในการดำเนินการเกี่ยวกับอุตสาหกรรมฮาลาล กล่าวคือ เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ประมาณ 2.5 ล้านคน ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญในการนำมาพิจารณาด้านการผลิตอาหารฮาลาล รวมไปถึงจะเป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการผลิตอาหารฮาลาลที่ต้องใช้แรงงานที่เป็นมุสลิมเพื่อเป็นการดำเนินการผลิตให้เป็นไปตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม

นอกจากนี้ ในพื้นที่ดังกล่าวยังมีความพร้อมทางด้านทรัพยากรการผลิตและวัตถุดิบในท้องถิ่นที่จะรองรับการผลิตอาหารฮาลาลได้เต็มที่ เช่น อาหารจำพวกสัตว์ทะเล พืช ผัก ผลไม้ ทางภาคเกษตร การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เป็นต้น รวมทั้งความพร้อมทางด้านคมนาคม ขนส่ง ด้านเทคโนโลยีการผลิตมีความพร้อมสูง มีเครื่องจักรที่ทันสมัยและมีระบบควบคุมการผลิตที่ได้มาตรฐานโลก ดังที่รัฐสภานี้ เจ๊ะไซ๊ะ (ม.ป.ป.) ได้นำเสนอว่า จังหวัดปัตตานีเป็นจังหวัดที่มีความพร้อมและมีศักยภาพมากเกี่ยวกับอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล กล่าวคือ 1) ด้านทรัพยากรการผลิต วัตถุดิบในท้องถิ่นจำพวกสัตว์ทะเลนั้น มีความพร้อมสูง เพราะปัตตานีมีการทำประมงมานาน มีท่าเทียบเรือขนาดใหญ่ที่สามารถรองรับเรือประมงขนาดใหญ่เพื่อขนถ่ายปลาและสัตว์ทะเลอื่น ๆ ได้ตลอดเวลา อีกทั้งยังมีวัตถุดิบด้านการเกษตรอื่น ๆ อีก เช่น พืช ผัก ผลไม้ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง รวมไปถึงจังหวัดใกล้เคียง มีสถานที่

วัตถุดิบพร้อมที่จะรองรับการผลิตอาหารฮาลาลได้เต็มที่เช่นกัน 2) ด้านการลงทุน สถานการณ์และการจูงใจการลงทุนมีสูง เนื่องจากมีเขตอุตสาหกรรมปัตตานีรองรับและได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ให้เป็นพื้นที่การลงทุนในเขต 3 ซึ่งจะได้รับสิทธิประโยชน์การลงทุนหลายประการ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีความพร้อมด้านเขตอุตสาหกรรมปัตตานี มีระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เช่น ถนน ไฟฟ้า โทรศัพท์ ระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบกำจัดขยะมูลฝอย และจัดตั้งศูนย์บริการแก่นักลงทุนแบบเบ็ดเสร็จ (One stop service)

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับซุมัคคีดี อินทร์รักษ์ และคณะ (2544) ที่กล่าวว่า พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีศักยภาพในเรื่องอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล โดยสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมกับโลกมุสลิมได้เป็นอย่างดี ความต้องการของประชาชนในเรื่องนี้สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิว่า ต้องการพัฒนาศักยภาพคนและการนำวัตถุดิบในพื้นที่ป้อนอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลและยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ กลุ่มจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ที่ต้องการพัฒนาพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นเขตอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล ตามวิสัยทัศน์ของรัฐบาลที่ต้องการให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางอาหารโลก อีกทั้ง อุตสาหกรรมอาหารฮาลาลมีแนวโน้มที่จะเป็นความต้องการที่สูงขึ้นในตลาดโลก โดยเฉพาะกลุ่มประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลาง เนื่องจากอาหารฮาลาลเป็นอาหารที่ผ่านกระบวนการผลิตที่ถูกต้องตามหลักการศาสนาอิสลาม ถูกสุขลักษณะและหลักโภชนาการ มีกระบวนการดูแลตรวจสอบ ทั้งในเรื่องวัตถุดิบ กระบวนการผลิต และการบรรจุภัณฑ์ ดังนั้น การพัฒนาเขตอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนมีงานทำที่มั่นคง มีรายได้เพียงพอ และสามารถนำผลผลิตด้านการเกษตรในพื้นที่มาแปรรูปเป็นสินค้าอุตสาหกรรมที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้อย่างดี

เกี่ยวกับความต้องการในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดตั้งองค์การบริหารชะกาดและการลดหย่อนภาษีด้วยชะกาดนั้น เนื่องจากว่าการจ่ายชะกาดนั้นเป็นหน้าที่ที่

มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติ ซึ่งศาสนาอิสลามได้กำหนดไว้ อย่างชัดเจนในหลักการปฏิบัติและในหลักคำสอนของ ศาสนาอิสลามได้ให้ความสำคัญของการจ่ายซะกาตเป็น อย่างมาก อาจจะทำเกี่ยวกับการละหมาด โดยสองประการ นี้เป็นสิ่งที่ผูกติดอยู่กับกันจนบางครั้งไม่สามารถแยกออก จากกันได้ กล่าวคือการละหมาดนั้นเพื่ออัลลอฮ์ ส่วนการ จ่ายซะกาตนั้นสำหรับมนุษย์ แต่หากมีการพิจารณา ระบบการจ่ายซะกาตอย่างลึกซึ้งแล้ว จะเห็นได้ว่าการ จ่ายซะกาตนอกจากจะมีผลดีงามทางด้านศีลธรรมและ จิตวิญญาณแล้ว ยังจะได้เห็นผลประโยชน์ทางด้าน เศรษฐกิจอีกด้วย กล่าวคือ ทำให้เศรษฐกิจอยู่รอดและ ทำให้เศรษฐกิจเจริญเติบโต ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการจ่าย ซะกาตนั้นมีความสำคัญมากและมุสลิมทุกคนต้อง ปฏิบัติในการจ่ายซะกาต แต่อย่างไรก็ตามระบบการ จ่ายซะกาตในปัจจุบันยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร บางชุมชนจะมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินการรับ ซะกาตและแจกจ่ายซะกาตและบางชุมชนให้ผู้จ่ายแต่ละ คนสามารถจ่ายซะกาตได้เองตามความต้องการ ซึ่ง บางครั้งทำให้เกิดปัญหาตามมาตามมา เช่น ทำให้ บางคนได้รับซะกาตมากเป็นพิเศษ ในขณะที่ผู้มีสิทธิ์ บางคนได้รับซะกาตน้อยมาก ซึ่งทำให้เกิดความไม่ ยุติธรรมและเกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมอย่างเห็นได้ ชัดเจน หรือแม้แต่ว่าบางคนจ่ายซะกาตไม่เป็นไปตาม เงื่อนไขที่หลักการศาสนาอิสลามกำหนดไว้ เป็นต้น

เพราะฉะนั้น หากหน่วยงานของรัฐให้ความสำคัญ และตระหนักถึงความจำเป็นในการให้ทุกชุมชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีการจัดตั้งองค์กรซะกาต ซึ่งเป็นหน่วยงานกลางในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการ รับจ่ายและการแจกจ่ายซะกาตขึ้นแล้ว รวมทั้งควรมีการ กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการลดหย่อนภาษีด้วยซะกาต ซึ่งจะทำให้ผู้ที่มีรายได้สูงเห็นความสำคัญของการจ่าย ซะกาตมากขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันมุสลิมใน 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ต้องจ่ายทั้งภาษีที่เป็นกฎหมายของรัฐ และต้องจ่ายซะกาตที่เป็นบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม ทำให้บุคคลเหล่านั้นต้องนำทรัพย์สินไปจ่ายทั้งภาษีและ ซะกาต ซึ่งเป็นการจ่ายที่ซ้ำซ้อนกัน เพราะทรัพย์สินที่ได้จากการจ่ายทั้งภาษีและซะกาตนั้นจะนำไปพัฒนา สังคมและประเทศชาติเหมือนกัน แต่ถ้าในปัจจุบันยังมี

สภาพเช่นนี้อยู่อาจทำให้มีการละเลยการจ่ายอย่างใด อย่างหนึ่งก็เป็นได้ ดังนั้น รัฐควรให้ความสำคัญกับ ประเด็นเกี่ยวกับการลดหย่อนภาษีด้วยซะกาตมากเป็น พิเศษและควรมีการจัดตั้งองค์กรซะกาต ซึ่งในที่สุดจะ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติเป็นอย่าง มาก ทั้งนี้ก็เพราะว่าการจ่ายซะกาตทำให้ผู้จ่ายเคยชิน กับความเสียสละและช่วยขจัดความตระหนี่ออกไปจาก จิตใจของเขา ทำให้สายสัมพันธ์แห่งความเป็นพี่น้อง และความรักระหว่างผู้ให้กับผู้รับมั่นคงแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ทำให้สมาชิกในสังคมสามารถพึ่งพาตนเองได้และรักษา สังคมให้พ้นจากความแตกต่างทางชนชั้น ช่วยขจัด บังคับและสาเหตุของการว่างงานให้หมดไป และเป็น แนวทางเดียวเท่านั้น ที่จะชำระจิตใจให้สะอาดจากความ อาฆาตมาดร้าย และความอิจฉาริษยา ซึ่งเป็นสนิมร้าย ที่เกาะกินสังคมในยามที่ความเมตตาสาบสูญ ความ ช่วยเหลือ และความเอื้ออาทรต่อกันเหือดหายไป ซึ่ง สอดคล้องกับการศึกษาของอรุณ บุญชม (ม.ป.ป.) ที่ กล่าวถึงประโยชน์ของการจ่ายซะกาต ความประเสริฐ และข้อดีของการจ่ายซะกาตไว้ กล่าวคือ 1) การจ่าย ซะกาตจะทำให้ผู้จ่ายเคยชินกับความเสียสละและบริจาค และช่วยขจัดความตระหนี่ออกไปจากจิตใจของเขา 2) ทำให้สายสัมพันธ์แห่งความเป็นพี่น้องและความรัก ระหว่างผู้ให้กับผู้รับมั่นคงแน่นแฟ้น 3) ซะกาต จะช่วย ให้สมาชิกในสังคมสามารถพึ่งพาตนเองได้ ช่วยค้ำประกัน และรักษาสังคมให้พ้นจากความแตกต่างทางชนชั้น และ ให้พ้นจากความยากจนและความขัดสนที่ได้ผลที่สุด 4) ซะกาตจะช่วยขจัดบังคับและสาเหตุของการว่างงานให้ หมดไป 5) เป็นการชำระจิตใจให้สะอาด

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลเชิง คุณภาพและมิติของผู้นำมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต่อการร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับประชาชน 2540 ที่ได้ระบุ ว่าซะกาตเป็นสิทธิของมุสลิม รัฐจะละเมิดไม่ได้ การ บริจาคซะกาตถือเป็นส่วนหนึ่งของรายจ่ายที่สามารถนำ ไปลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล ประจำปีได้ (อิสมาแอ อาลี, 2540)

ซะกาตเป็นหนึ่งในหลักการอิสลามซึ่งหลักการ ข้อนี้ได้ถูกนำมากล่าวถึงควบคู่กับคำว่าละหมาดใน อัลกุรอานกล่าวถึง 82 โองการ การจ่ายซะกาตนั้น

พระองค์อัลลอฮ์ได้ตราเป็นบทบัญญัติบังคับแก่บรรดามุสลิม โดยระบุไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน ในแบบฉบับของท่านศาสดามุฮัมมัดและโดยมติของบรรดาปวงประชาญ์ พระองค์อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ความว่า "บรรดาผู้ที่เราให้เขามีอำนาจในแผ่นดิน คือบรรดาผู้ที่ดำรงละหมาด จ่ายซะกาต ใช้ให้ทำความดีและห้ามมิให้ทำความชั่ว และบั้นปลายของกิจการทั้งหลายย่อมกลับไปหาอัลลอฮ์" (บทอัลฮัจญ์ โองการที่ 41)

จากที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการจ่ายซะกาตเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคนที่มีคุณสมบัติตามเงื่อนไขที่ศาสนากำหนดไว้ ดังนั้น ประชาชนจึงต้องการให้มีการจัดตั้งองค์กรบริหารซะกาต สอดคล้องกับความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่ว่า การจัดตั้งองค์กรบริหารซะกาตนั้นจะเป็นการช่วยจัดระบบการบริหารจัดการเรื่องซะกาตให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันยังไม่มียุทธศาสตร์ดังกล่าว จึงทำให้ทรัพย์สินที่ได้จากการจ่ายซะกาตไม่สามารถนำไปช่วยเหลือคนยากจนและพัฒนาสังคมได้ดีเท่าที่ควร ดังนั้น การจัดตั้งองค์กรบริหารซะกาตจะเป็นองค์กรหลักในการบริหารจัดการระบบซะกาต ทั้งในเรื่องระบบข้อมูลและการทะเบียน การประมาณการ การดำเนินการจัดเก็บ การแจกจ่าย และการบริหารทรัพย์สินที่ได้จากการบริจาค รวมถึงการดำเนินการลดหย่อนภาษีแก่ผู้บริจาคซะกาตด้วย

4. ความต้องการด้านการศึกษา

ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความต้องการด้านการศึกษาอยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการจัดให้มีทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาที่ปราศจากดอกเบี้ย จัดให้มีทุนการศึกษาต่อระดับปริญญาตรีอย่างน้อย ตำบลละ 1 ทุน เปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมากกว่าเดิม ให้รัฐส่งเสริมสนับสนุนให้จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นศูนย์กลางการศึกษาอิสลาม การสอนวิชาศาสนาในโรงเรียนประถมและมัธยมศึกษาไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษานานาชาติ

นอกจากนี้ ประชาชนยังต้องการ 1) ให้รัฐพัฒนาการเรียนการสอน ความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชน เทคโนโลยีสารสนเทศ ภาษาต่างประเทศ การบริหารจัดการ การเกษตร งานช่าง การทำอาหาร และเย็บปัก

ถักร้อย 2) เพิ่มมหาวิทยาลัยสมบูรณแบบที่เปิดสอนในทุกสาขาวิชา มหาวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยประจำจังหวัด และวิทยาลัยชุมชน 3) ส่งเสริมโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามด้านทุนการศึกษา ทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาที่ปราศจากดอกเบี้ย การเงิน อาคารสถานที่ เงินเดือนครู สวัสดิการครู การเรียนการสอน วิชาการ สื่อการเรียนการสอน และการบริหารจัดการ 4) ส่งเสริมโรงเรียนปอเนาะด้านอาคารสถานที่ ทุนการศึกษา การเงิน เงินเดือนครู ทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาที่ปราศจากดอกเบี้ย สวัสดิการครู การเรียนการสอนวิชาการ สื่อการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ 5) ส่งเสริมโรงเรียนดาดีกาด้านเงินอุดหนุน เงินเดือนครู หนังสือเรียน สื่อการเรียนการสอน และสวัสดิการครู 6) เปิดสาขาของมหาวิทยาลัยอัลฮัจญ์ (อียิปต์) มหาวิทยาลัยอิสลามนานาชาติมาเลเซีย มหาวิทยาลัยอิสลามมาดีนา (ซาอุดีอาระเบีย) มหาวิทยาลัยอิสลามอีมาม (ซาอุดีอาระเบีย) มหาวิทยาลัยอิสลามนานาชาติปากีสถาน และมหาวิทยาลัยมุสลิมอาลีซาร์ (อินเดีย) 7) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามอยู่ภายใต้การควบคุมของเขตพื้นที่การศึกษาในปัจจุบัน ให้อยู่ภายใต้การควบคุมของเขตพื้นที่การศึกษาพิเศษ และอยู่ภายใต้การควบคุมขององค์การบริหารส่วนตำบล 8) โรงเรียนปอเนาะอยู่ภายใต้การควบคุมของเขตพื้นที่การศึกษาพิเศษ ให้อยู่ภายใต้การควบคุมของเขตพื้นที่การศึกษาในปัจจุบัน และอยู่ภายใต้การควบคุมขององค์การบริหารส่วนตำบล 9) โรงเรียนดาดีกาอยู่ภายใต้การควบคุมขององค์การบริหารส่วนตำบล ให้อยู่ภายใต้การควบคุมของเขตพื้นที่การศึกษาพิเศษ และอยู่ภายใต้การควบคุมของเขตพื้นที่การศึกษาในปัจจุบัน 10) การจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสอนในโรงเรียนสามัญ แต่ยังคงมีโรงเรียนดาดีกา การสอนอิสลามศึกษาในดาดีกาโดยไม่ต้องมีการสอนในโรงเรียนสามัญ และในรูปแบบอื่น ๆ 11) ส่งเสริมโรงเรียนวิถีพุทธด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ กายภาพ และการบริหารจัดการ

จากข้อค้นพบข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประชาชนต้องการให้รัฐเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่ได้ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในสถาบันการศึกษาของรัฐ ผลการวิจัยนี้

สอดคล้องกับผลการวิจัยของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2546) ที่พบว่าสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งอยู่ไกลและรับจำนวนจำกัด ระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาในพื้นที่ไม่ให้ออกาสต่อชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียง

ประชาชนต้องการให้มีการเพิ่มสัดส่วนชั่วโมงการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐเพราะสัดส่วนชั่วโมงการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยขอให้เพิ่มอย่างน้อยสามชั่วโมงต่อสัปดาห์ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2545) ที่พบว่า การจัดการศึกษาของรัฐบาลไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น นอกจากนี้ ผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (2546) ที่พบว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานยังไม่สอดคล้องกับท้องถิ่น

ประชาชนต้องการให้รัฐสนับสนุนโรงเรียนตาดีกา เรื่องเงินอุดหนุน สวัสดิการของครูและสื่อการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2545) ที่พบว่ารัฐไม่มีค่าตอบแทนให้ครูของโรงเรียนตาดีกายังขาดแรงจูงใจและโรงเรียนตาดีกายังขาดสื่อการเรียนการสอน

ประชาชนต้องการให้รัฐสนับสนุนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามด้านการเงิน อาคารสถานที่ และการจัดการเรียนการสอนซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกองนโยบายและแผนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2537) ที่พบว่าโรงเรียนเอกชนการกุศลต้องการพัฒนาด้านอาคาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาคารเรียน และกองนโยบายคณะกรรมการการศึกษาเอกชนที่พบว่า ร้อยละ 30 ต้องการให้มีการพัฒนาในด้านการเรียนการสอน รองลงมาคือด้านสัมพันธ์กับชุมชน

5. ความต้องการด้านศาสนา

ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความต้องการด้านศาสนาอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีความต้องการปรับปรุงเวลาหยุดงานให้สอดคล้องกับการปฏิบัติกิจของศาสนาอิสลาม จัดให้มีองค์กรจัดการเรื่องฮัจญ์ และจัดให้มีศูนย์บริหารกิจการอิสลามที่ตั้งอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามต้องการให้รัฐสนับสนุนมัสยิดด้านการเงิน การฝึกอบรมและพัฒนา กรรมการมัสยิด ห้องสมุดประจำมัสยิด สื่อวัสดุอุปกรณ์ และบุคลากร ต้องการให้รัฐประกาศวันหยุดราชการในวันขึ้นปีใหม่อิสลาม (วันที่ 1 มุหรรอม) และต้องการให้รัฐจัดสถานที่ที่เหมาะสมในสถานที่ราชการ สถานที่ท่องเที่ยว สถานีรถไฟ สถานีขนส่งประจำจังหวัด และในสถานที่อื่น ๆ

จากข้อค้นพบข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ต้องการให้รัฐจัดสถานที่ที่เหมาะสมในสถานที่ราชการ ส่วนนักศึกษาที่มีความต้องการให้รัฐจัดสถานที่ที่เหมาะสมในสถานที่ท่องเที่ยว ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่า การอำนวยความสะดวกให้แก่มุสลิมด้านการจัดสถานที่ที่เหมาะสมเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น เพราะการละหมาดเป็นข้อบัญญัติศาสนา อัลกุรอานได้กล่าวเกี่ยวกับการละหมาดไว้มากกว่า 90 ครั้ง ดังปรากฏในโองการ "และพวกเจ้าจงดำรงไว้ซึ่งการละหมาด และจงชำระสะอาด" (อัล-บาคอเราะห์, 43, 110) และ "แท้จริงการละหมาดนั้นเป็นบัญญัติที่ถูกกำหนดเวลาไว้แก่ผู้ศรัทธาทั้งหลาย" (อัล-ฮัจญ์, 41) จะเห็นได้ว่า การละหมาด เป็นเสาหลักของศาสนา ผู้ใดที่รักษาการละหมาด เขาก็จะมีเกราะป้องกันความชั่วร้ายต่าง ๆ ได้ ดังนั้น การจัดให้มีสถานที่ที่เหมาะสมในทุก ๆ สถานที่ที่เป็นสิ่งที่ควรกระทำ ดังที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะให้มีการจัดสถานที่ที่เหมาะสมในสนามบิน สถานีขนส่ง สถานีรถไฟ แหล่งท่องเที่ยว สถานีบริการน้ำมัน 14 จังหวัดชายแดนภาคใต้บนถนนสายเอเชีย รวมทั้งโรงพยาบาล

6. ความต้องการด้านวัฒนธรรม

ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความต้องการด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการให้ส่งเสริมค่านิยมความเป็นไทย ส่งเสริมและอนุรักษ์ภาษามลายูถิ่น อนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สอดคล้องกับหลักการศาสนา และต้องการอนุรักษ์อันนาฮีด บัญญัติลิสต์ ลิกฮูลุ เพลงกล่อมลูกมโนราห์ การละเล่นลูกข่าง และเมาะโย่ง

จากข้อค้นพบนี้จะเห็นได้ว่า ประชาชนกลุ่มผู้นำท้องถิ่น ผู้นำเยาวชน ตัวแทนไทยพุทธ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ รวมทั้งนักศึกษามีความต้องการให้มีการส่งเสริม

ค่านิยมความเป็นไทย ในขณะที่กลุ่มผู้นำศาสนา ผู้นำสตรี และนักการเมือง มีความต้องการให้มีการส่งเสริมและอนุรักษ์ภาษามลายูถิ่น การที่ประชาชนมีความต้องการให้มีการส่งเสริมค่านิยมความเป็นไทยเป็นเพราะว่า ค่านิยมในที่นี้หมายถึง ค่านิยมอันเป็นสากลที่มีอยู่ในทุกศาสนา เช่น การประหยัดอดออม เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอะหมัด ยี่สุนทร (2546) ที่พบว่า ค่านิยมไทยมุสลิมโดยทั่วไปในด้านการเงินที่ประกอบด้วย ค่านิยมทางการประหยัดอดออม ควรพัฒนานักศึกษาไทยมุสลิมให้เกิดค่านิยมขึ้นในสถาบันอุดมศึกษา และความต้องการดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ค่านิยมความเป็นไทยบางอย่างมีเนื้อหาที่สัมพันธ์กับมิติคำสั่งสอนของศาสนาอิสลาม ดังที่ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะให้มีการส่งเสริมค่านิยมทางศาสนาที่สำคัญ ได้แก่ ค่านิยมรักความสะอาด รักการอ่าน รักครอบครัว การเคารพผู้ใหญ่ การช่วยเหลือผู้อื่น ให้เกียรติผู้อื่น และมีวินัยที่ดี

7. ความต้องการด้านวิถีชีวิต

ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความต้องการด้านวิถีชีวิตอยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการให้มุสลิมแต่งกายตามหลักการศาสนาในหน่วยงานราชการและพิธีการต่าง ๆ ส่งเสริมนโยบายที่ยอมรับความหลากหลายของความเชื่อและวัฒนธรรม

จะเห็นได้ว่าประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายมีความต้องการให้มุสลิมแต่งกายตามหลักการศาสนาในหน่วยงาน ราชการและพิธีการต่าง ๆ ส่วนกลุ่มตัวแทนไทยพุทธมีความต้องการนโยบายที่ยอมรับความหลากหลายของความเชื่อและวัฒนธรรม การที่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นมุสลิมมีความต้องการที่จะได้รับการผ่อนปรนในเรื่องระเบียบการแต่งกาย เพราะการเข้าร่วมในงานพิธีการบางอย่างได้กำหนดระเบียบการแต่งกายที่ไม่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม ดังนั้น ความต้องการดังกล่าวนี้มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นอัตลักษณ์ของมุสลิม ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นไทยพุทธที่ต้องการให้รัฐยอมรับความเท่าเทียมและความหลากหลายด้านความเชื่อ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ข้อค้นพบนี้ยังสอดคล้องกับความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเห็นว่า

รัฐจะต้องทบทวนนโยบายที่ขัดกับหลักความเชื่อและวัฒนธรรมอิสลาม และแก้ไขให้สอดคล้องกับความต้องการของมุสลิม เช่น ให้รัฐประกาศเป็นหลักการที่ชัดเจนว่า ให้มุสลิมสามารถแต่งกายที่ไม่ขัดกับหลักศาสนาในสถานที่ราชการ และพิธีการต่าง ๆ ได้ เป็นต้น และให้รัฐทบทวนนโยบายที่ขัดกับหลักความเชื่อและวัฒนธรรมอิสลาม

8. ความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม

ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความต้องการด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการการรณรงค์เพื่อรักษาความสะอาดในครัวเรือน และชุมชน การอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดระเบียบสิ่งแวดล้อม และนโยบายรัฐด้านสิ่งแวดล้อม

ประชาชนต้องการให้มีการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย การตัดไม้ทำลายป่า การขาดแคลนน้ำ มลภาวะอากาศเป็นพิษ โรงงานอุตสาหกรรมปล่อยควันพิษและน้ำเสีย รวมถึงต้องการให้รัฐอนุรักษ์แม่น้ำลำคลอง สัตว์ป่า ชายหาด ป่าชายเลน และภูเขา

จากข้อค้นพบข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประชาชนทุกกลุ่มต้องการการรณรงค์เพื่อรักษาความสะอาดในครัวเรือนและชุมชนมากเป็นอันดับหนึ่ง เนื่องจากเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวและประสบพบเห็นอยู่ทุกวัน สอดคล้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ค้นพบอันดับหนึ่ง คือ ขยะมูลฝอย นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ต้องการให้มีการรณรงค์ทิ้งขยะให้เป็นที่ รักษาความสะอาดในที่สาธารณะ จัดถังขยะในหมู่บ้าน ให้มีแหล่งระบายขยะมูลฝอย จัดถังขยะประจำหมู่บ้านและตามถนนหนทาง โดยมีรถขยะ เตาะเผาขยะประจำหมู่บ้าน เพื่อที่จะกำจัดขยะให้หมดไป รวมถึงให้ดำเนินการสนับสนุนเพื่อให้มีการรีไซเคิลขยะมูลฝอยด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นการรักษาความสะอาดในครัวเรือนและชุมชนอีกวิธีหนึ่ง โดยกลุ่มตัวอย่างได้เสนอแนะไปถึงการจัดระเบียบตลาดนัดกลางคืนด้วย เนื่องจากเห็นว่าตลาดนัดดังกล่าวนี้ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาความสะอาดในครัวเรือนและชุมชนด้วยเช่นกัน ซึ่งหากสามารถจัดระเบียบตลาดนัดเหล่านี้ได้ก็จะเป็นการรักษาความสะอาดในครัวเรือนและชุมชนอีกทางหนึ่ง ซึ่ง

สอดคล้องกับการสัมภาษณ์กลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิได้กล่าวถึงในเรื่องนี้ว่าปัญหาขะนั้นสามารถพบเห็นได้ทั่วไปใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ว่าจะเป็นในเขตเทศบาล หรือในเขตที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลต่างๆ โดยการจัดการนั้นขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพขององค์กรส่วนท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ และงานวิจัยเกี่ยวกับปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่รอบอ่าวปัตตานี (ครองชัย หัตถา, 2535) ซึ่งพบว่าประชาชนเลือกที่จะทิ้งขยะลงแม่น้ำ ทะเล เภา และกองทิ้งไว้ทั่วไป นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสรยา โสภิตะโยธิน (2541) พบว่าบริเวณริมฝั่งแม่น้ำปัตตานีมีปัญหาขยะมูลฝอยมาก และสอดคล้องกับอารีย์ มณีนิล (2541) พบว่า สถานการณ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองปัตตานีกำลังประสบปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมหลายด้าน ได้แก่ ปัญหามลพิษทางอากาศ และปัญหาน้ำเสียในเขตเมือง

เกี่ยวกับความต้องการด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นอันดับสองนั้น สอดคล้องกับปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่ค้นพบในอันดับที่สองและอันดับต่อ ๆ มา คือ ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า และการขาดแคลนน้ำ รวมถึงปัญหาโรงงานปล่อยควันพิษและมลภาวะ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างใน 4 อันดับแรกด้านสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ต้องการให้รัฐมีความหนักแน่นชัดเจนไม่เอื้อต่อนายทุนในการทำลายสิ่งแวดล้อม ปลูกฝังจิตสำนึกให้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าไม้และให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้แก้ไขปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าให้มากกว่านี้ และแก้ไขปัญหามลพิษน้ำล้นคลองอย่างเร่งด่วน นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะในอันดับต่อ ๆ มา ซึ่งอาจแยกได้เป็นในส่วนของภาครัฐที่ต้องดำเนินการ ได้แก่ การให้มีการอบรมให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่คนในท้องถิ่น จัดส่งหน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเข้ามาในชุมชน ส่งเสริมการปลูกต้นไม้ อนุรักษ์สัตว์ป่า สัตว์น้ำ แก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในหน้าแล้ง จัดให้มีน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาดและเพียงพอ จัดการเรื่องน้ำประปา ให้ดำเนินงานเกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสีย ตลอดจนจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ในการบำบัด แก้ไขปัญหามลภาวะเป็นพิษทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ รวมถึงการจัด

ระเบียบโรงงานอุตสาหกรรมให้อยู่ห่างไกลจากชุมชน และตรวจสอบการปล่อยควันพิษจากโรงงาน ส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับการประกอบอาชีพ ส่งเสริมการปลูกพืช ผัก ผลไม้ และสมุนไพร ส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจในป่าเสื่อมโทรม สนับสนุนงบประมาณในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และสิ่งสำคัญคือการกำหนดนโยบายการจัดระเบียบสิ่งแวดล้อมที่มีความเด็ดขาด และกวัดขั้นให้หน่วยงานที่มีหน้าที่รักษาสภาพแวดล้อมทำงานอย่างจริงจัง ในส่วนของภาคประชาชนได้แก่การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม จัดกลุ่มรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชน ส่งเสริมบทบาทของผู้นำท้องถิ่น ประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การจัดให้มีกิจกรรมรณรงค์รักษาสภาพแวดล้อมร่วมกันระหว่างคนในชุมชน ช่างราชการ นักเรียน นักศึกษา ตลอดจนการอนุรักษ์และพัฒนาระบบนิเวศในหมู่บ้านด้วย โดยกำหนดให้วันหยุด เป็นวันพัฒนาสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะ ให้ปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและผลักดันให้เกิด สถานที่ท่องเที่ยวใหม่ ๆ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งประวัติศาสตร์ ซึ่งจะเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมอีกทางหนึ่งด้วย จะเห็นได้ว่าการดำเนินการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่จะประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพนั้น ประชาชนในพื้นที่เห็นว่าการดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน ทั้งในส่วนภาครัฐและประชาชน จะให้ภาคส่วนใดส่วนหนึ่งดำเนินการแต่ฝ่ายเดียวไม่ได้ และการทำงานของทุกภาคส่วนนั้นต้องทำอย่างจริงจังและจริงใจ

สอดคล้องกับงานวิจัยของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2545) พบว่า มีการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า แหล่งน้ำธรรมชาติ ล่าสัตว์ ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องป่า และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีไรต์น ซิวะเศรษฐธรรม และคณะ (2547) ที่พบว่าคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำปัตตานีมีการปนเปื้อนของสารตะกั่ว ซึ่งมาจากแหล่งต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ในรูปต่าง ๆ และต้องมีการดำเนินการควบคุมสารตะกั่วและฟื้นฟูลุ่มน้ำ เพื่อให้เป็นน้ำที่มีคุณภาพ โดยดำเนินการจัดทำเป็นแผนแม่บททั้ง แผนระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว เช่นเดียวกับงานวิจัยของมหาวิทยาลัยสงขล-

นครินทร์ (2547) ที่พบว่า ปริมาณตะกอนในอ่าวปัตตานีมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้คุณภาพน้ำลดลง จึงต้องร่วมกันอนุรักษ์และฟื้นฟูอ่าวปัตตานี ในส่วนเรื่องปัญหาโรงงานปล่อยควันพิษและมลภาวะนั้น สอดคล้องกับที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้กล่าวถึงว่าสาเหตุมาจากโรงงานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับยางพารา โรงงานนี้จะรวมหมดทุกอย่าง ทั้งโรงงานแปรรูปไม้ยางพาราหรือว่าโรงงานน้ำยาง และเมื่อได้สูดกลิ่นทุกวันไม่ว่าจะเป็นแอมโมเนียที่ใส่ในยาง หรือสารอื่นๆ อาจจะทำให้เกิดอาการระคายเคืองต่อระบบทางเดินหายใจ และอาจนำไปสู่โรคมะเร็งได้

นอกจากนี้ ความต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้น มีความสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ที่ต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม จัดกลุ่มรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ส่งเสริมบทบาทของผู้นำท้องถิ่น ประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การจัดทำมีกิจกรรมรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อมร่วมกันระหว่างคนในชุมชน ช่างราชการ นักเรียน นักศึกษา ส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับการประกอบอาชีพ ส่งเสริมการปลูกพืชผัก ผลไม้และสมุนไพร ส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจในป่าเสื่อมโทรม ตลอดจนการอนุรักษ์ และพัฒนาระบบนิเวศในหมู่บ้านด้วย จะเห็นได้ว่าประชาชนมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เนื่องจากเห็นว่าการทำงานโดยภาครัฐเพียงฝ่ายเดียวนั้นไม่สามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ อีกทั้งความทุ่มเทในการจัดการสิ่งแวดล้อมแก่ท้องถิ่นนั้นยังไม่ถึงขนาดที่ชุมชนต้องการ และเมื่อพิจารณาข้อเสนอแนะในการที่ให้ปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและผลักดันให้เกิดสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ ๆ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งประวัติศาสตร์ ก็จะทำให้ชุมชนเองก็ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่แล้วในชุมชนของตนเอง ในรูปของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้มากขึ้น เพราะจะนำมาซึ่งรายได้มาสู่ชุมชนจากการท่องเที่ยวดังกล่าว ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ รักษา ตลอดจนการ

จัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

สอดคล้องกับงานวิจัยของบรรจง นะแส และคณะ (2545) ซึ่งสรุปว่าควรส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการจัดการทรัพยากรและการรักษาสิ่งแวดล้อมให้มากยิ่งขึ้น พรรณี ตั้งใจ (2547) ที่กล่าวถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ปี 2547-2548 ในเรื่องสิ่งแวดล้อมนั้น ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น และนันทมน คงเจริญ (2538) พบว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาร่วมกันของมหาชนที่รัฐและประชาชนต้องเข้ามาร่วมกันแก้ปัญหา รวมถึงการยอมรับบทบาทขององค์การพัฒนาเอกชนว่าเป็นองค์กรหนึ่งที่มีส่วนเข้ามาแก้ปัญหาด้วย อันจะมีผลให้การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

9. ความต้องการด้านสาธารณสุข

ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความต้องการด้านสาธารณสุขอยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการการจัดตั้งองค์กรเพื่อควบคุมอาหารฮาลาล กำหนดให้แพทย์ พยาบาลหญิงตรวจรักษาคนไข้หญิง ส่งเสริมสุขภาพอย่างทั่วถึงและครอบคลุมทุกเพศและทุกวัย จัดให้มีองค์กรควบคุมอาหารปลอดสารพิษ จัดส่งหน่วยงานสาธารณสุขเพื่อตรวจสุขภาพของประชาชน ให้คนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคไว้ มีการรับรองแพทย์ที่จบจากต่างประเทศเข้ามาทำงานเพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนแพทย์ จัดอบรมความรู้ด้านสาธารณสุข จัดหาสถานที่และอุปกรณ์สำหรับออกกำลังกายให้แก่หมู่บ้าน และบุคลากรที่จะเข้ามาทำงานด้านสาธารณสุขมีความเข้าใจในภาษามลายูท้องถิ่น เพื่อการสื่อสารที่เข้าใจ และป้องกันการวินิจฉัยโรคคลาดเคลื่อน

จากข้อค้นพบข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประชาชนมีความต้องการให้มีการรับรองแพทย์ที่จบจากต่างประเทศ เข้าทำงานใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาจำนวนแพทย์ไม่เพียงพอเป็นสิ่งจำเป็นที่รัฐต้องรับรองวุฒิทางการศึกษาแก่คนที่จบแพทย์จากต่างประเทศ ซึ่งรวมถึงประเทศมุสลิม เช่น ประเทศอินโดนีเซีย ปากีสถาน เป็นต้น เพราะนอกจากบุคคลเหล่านี้จะมีความรู้ด้าน

การแพทย์แล้วยังมีความรู้ด้านศาสนาด้วย ดังนั้น การรับรองแพทย์ที่จบจากต่างประเทศเข้าทำงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงกล่าวได้ว่า รัฐจะได้ประโยชน์โดยไม่ต้องลงทุนและในระยะยาวรัฐต้องมีการผลิตบุคลากรทางการแพทย์ที่เป็นคนในพื้นที่ เพื่อปฏิบัติงานในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาของจรูณี ขวัญแก้ว (2540) ที่พบว่าประชาชน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีวิธีการดำเนินชีวิตโดยใช้ภาษามลายูในการติดต่อสื่อสาร รัฐบาลควรให้ความสำคัญและพยายามปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพทางการศึกษา ควรจัดให้แพทย์และพยาบาลที่เป็นชาวไทยมุสลิมและสามารถพูดมลายูท้องถิ่นได้ประจำอยู่ในโรงพยาบาลในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และส่งเสริมให้มุสลิมมีการอบรมด้านสุขภาพ จัดสรรงบประมาณให้เพียงพอแก่ความต้องการด้านสาธารณสุขของประชาชน ดังนั้นการสร้างคนกรบริการสาธารณสุขแก่ประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ดีที่สุดและรัฐทำได้ง่ายที่สุดคือ การรับรองแพทย์ที่จบจากต่างประเทศเข้าปฏิบัติหน้าที่ในโรงพยาบาลของรัฐ พร้อมทั้งฝึกอบรมเพิ่มเติมเพื่อให้มีความรู้และทักษะในการตรวจรักษาที่ได้มาตรฐาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย แผนงาน และโครงการ

ข้อค้นพบจากงานวิจัยในครั้งนี้ นำไปสู่การกำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ดังนี้

1.1 นโยบายและแผนงาน

1.1.1 นโยบายส่งเสริมการบริหารจัดการ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย 6 แผนงาน ได้แก่

- 1) แผนงานพัฒนาข้าราชการในพื้นที่
- 2) แผนงานเร่งรัดพัฒนาศักยภาพของภาคประชาชนของคนในพื้นที่

3) แผนงานส่งเสริมให้มีแผนแม่บทในการพัฒนา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

4) แผนงานสร้างความรู้ความเข้าใจทุกภาคส่วนเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

5) แผนงานส่งเสริมข้อมูลข่าวสารของภาคประชาชน

6) แผนงานส่งเสริมและสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรภาคประชาชนในพื้นที่

1.1.2 นโยบายการยอมรับเอกลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย 7 แผนงาน ได้แก่

1) แผนงานเสริมสร้างสังคมสงบสุขบนพื้นฐานความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2) แผนงานพัฒนากระบวนการทัศน์ของสมาชิกในสังคมที่มีวิถีชีวิตและความหลากหลายทางวัฒนธรรม

3) แผนงานเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่สถาบันทางสังคม

4) แผนงานจัดตั้งองค์กรทางศาสนา

5) แผนงานควบคุมดูแลและจัดการสิ่งต้องห้ามตามหลักการศาสนา

6) แผนงานปรับปรุงปฏิทินการทำงานที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่

7) แผนงานส่งเสริมการสาธารณสุขที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่

1.1.3 นโยบายสร้างและส่งเสริมความเป็นธรรม และความเท่าเทียมกันในสังคม ประกอบด้วย 10 แผนงาน ได้แก่

1) แผนงานก่อตั้งกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาที่ปราศจากดอกเบี้ย

2) แผนงานเพิ่มสัดส่วนโอกาสและศักยภาพพิเศษของผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษา

3) แผนงานเร่งรัดพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาสู่มหาวิทยาลัยอิสลามสมบูรณ์แบบ

4) แผนงานสถาบันอุดมศึกษานานาชาติ

5) แผนงานเร่งรัดพัฒนาและยกระดับคุณภาพและมาตรฐานสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่

6) แผนงานส่งเสริมเศรษฐกิจชายแดน แก่ผู้ค้ารายย่อย

7) แผนงานส่งเสริมธุรกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม (SME) ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

8) แผนงานสร้างงานที่มั่นคงและต่อเนื่อง

9) แผนงานเร่งรัดพัฒนาสถาบันการเงินอิสลามเต็มรูปแบบ

10) แผนงานพัฒนาศักยภาพคนและการนำวัตถุดิบในพื้นที่ป้อนอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล

1.2 โครงการ

1) โครงการนำร่องการรักษาพยาบาลตามหลักการอิสลาม

2) โครงการสนับสนุนส่งเสริมคนในพื้นที่ให้มีการศึกษาเพิ่มขึ้น

3) โครงการจัดตั้งหน่วยงานรับฟังเรื่องราวร้องทุกข์ ระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด

4) โครงการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมิติความอ่อนไหวทางวัฒนธรรม

5) โครงการศึกษา Conflict Sensitivity Approach

6) โครงการ Cultural Sensitivity Approach

7) โครงการยกเลิกดอกเบี้ยกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาที่ผ่านมา

8) โครงการเพิ่มโควตาพิเศษให้คนในพื้นที่ที่เรียนในสาขาที่ขาดแคลนในระดับสถาบันอุดมศึกษา

9) โครงการการมีส่วนร่วมของผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น ปัญญาชนมุสลิม นักวิชาการ ในการแก้ปัญหาค่าความไม่สงบในพื้นที่

10) โครงการเพิ่มโอกาสให้คนในพื้นที่มีงานทำมากขึ้น

11) โครงการปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอข้อมูลข่าวสารโดยผ่านสื่อต่างๆ

12) โครงการสร้างอาชีพที่มั่นคงให้แก่ประชาชนในพื้นที่

13) โครงการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารชุมชนระดับ หมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ

14) โครงการการปรับปรุงเวลาการทำงานและวันหยุดราชการที่สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของชุมชน

2. ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีดังนี้

2.1 สนองตอบความต้องการของประชาชนในภาพรวมของแต่ละด้านตามข้อค้นพบจากงานวิจัย

2.2 นโยบาย แผนงาน และโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐให้คำนึงถึงมิติดังต่อไปนี้

1) การมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่

2) การยอมรับเอกลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม

3) ความเป็นธรรมและความเท่าเทียมกันในสังคม

2.3 เร่งเสริมสร้างความเข้าใจและตระหนักรู้ของทุกภาคส่วนเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อลดความอ่อนไหวทางวัฒนธรรมที่อาจนำไปสู่เงื่อนไขความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

2.4 ผลักดันสถาบันทางสังคมของชุมชน เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา เป็นต้น ให้มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาและเป็นตัวขับเคลื่อนในการพัฒนา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

2.5 ทบทวนโครงการต่าง ๆ ของรัฐที่ขัดแย้งกับความรู้สึกและหลักความเชื่อของประชาชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

2.6 ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ผู้บริหารทุกระดับทั้งภาครัฐและเอกชนให้ยอมรับความหลากหลาย ทางหลักความเชื่อ วัฒนธรรมและอัตลักษณ์พิเศษของพื้นที่

2.7 ผลักดันนโยบาย แผนงานและโครงการจากข้อค้นพบในโครงการวิจัยนี้ไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

2.8 ปรับปรุงรูปแบบและวิธีการเผยแพร่
ข่าวสารข้อมูลของภาครัฐให้ถึงประชาชนอย่างทั่วถึง

2.9 พิจารณาทบทวนกลไกในปัจจุบัน
คิดค้นกลไกและนวัตกรรมเพื่อผลักดันนโยบายให้เป็น
รูปธรรม

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

3.1 ความต้องการที่แท้จริงของประชาชน
ในด้านต่าง ๆ ตามข้อค้นพบ การนำไปปฏิบัติเพื่อสนอง
ความต้องการของประชาชนต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วม
ของประชาชนที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การ
ยอมรับเอกลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม
การให้ความเป็นธรรมและความเท่าเทียมกันในสังคม

3.2 ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักการอิสลาม
ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ ค่านิยม และวิถีชีวิต จะต้อง
อาศัยผู้รู้ทางศาสนาเป็นผู้ให้ความกระจ่างและแนะนำ
การประยุกต์ใช้กับสังคม

3.3 นโยบาย แผนงาน และโครงการให้
มีความเชื่อมโยงและสอดคล้องในแต่ละด้านของความ
ต้องการของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.4 ใช้สถาบันทางศาสนาเป็นตัวขับเคลื่อน
เพื่อการยอมรับของคนในสังคม

3.5 ให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานใน
การสนองตอบในด้านต่าง ๆ ทั้งกระบวนการผลิต
และผลสัมฤทธิ์

4. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

4.1 ศึกษาวิจัยความต้องการของประชาชน
ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในแต่ละด้านให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

4.2 ศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ
ต่าง ๆ ตามแผนงานและนโยบายต่าง ๆ ของภาครัฐ
โดยยึดความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

กองนโยบายและแผน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
เอกชน. (2537). รายงานการประเมินผลการให้
เงินอุดหนุนโรงเรียนเอกชน : โรงเรียนเอกชน
การกุศล : กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
คณะกรรมการการวิจัยปัญหา 5 จังหวัดชายแดน
ภาคใต้ วุฒิสภา. (2542). รายงานการพิจารณา

ศึกษาเรื่องปัญหาความไม่สงบ 5 จังหวัดชายแดน
ภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา
และสตูล. ม.ป.ท. (สำเนา)

ครองชัย หัตถา. (2535). รายงานวิจัยเรื่อง การสำรวจ
ปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่รอบอ่าว
ปัตตานี. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

จรัญ มะลูลีม และคณะ. (2538). ไทยกับโลกมุสลิม ศึกษา
เฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

จรุณี ขวัญแก้ว. (2540). พฤติกรรมการรักษาพยาบาลเด็ก :
ศึกษาเฉพาะกรณีครอบครัวไทยพุทธและมุสลิม
ในเขตเทศบาลเมืองปัตตานี. วิทยานิพนธ์ศิลป-
ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ และคณะ. (2544). การพัฒนาฝีมือ
แรงงานในห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อรองรับ
การพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย (IMT-GT).
ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ทีมวิจัยชาวบ้านและหน่วยประสานงานวิจัยท้องถิ่นภาคใต้
ตอนล่าง. (2546). รายงานการวิจัยเรื่องร่างรายงาน
ผลการศึกษาโครงการพัฒนาระบบคุ้มครองสิทธิ
เสรีภาพ และส่งเสริมการใกล้เคียงระดับข้อพิพาท
ภายในชุมชน: ศึกษากรณีชุมชนสมานฉันท์พื้นที่
ภาคใต้ บ้านเชิงเขา. ปัตตานี: มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์.

ธานินทร์ ณะอม. (2527). นโยบายการแก้ปัญหาความ
มั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์
สาขาวิชาการปกครอง. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นัทมน คงเจริญ. (2538). การใช้กฎหมายเพื่อการอนุรักษ์
ช้างในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหา-
บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรจง นະแสและคณะ. (2545). รายงานวิจัยเรื่องการ
จัดการทรัพยากรโดยชุมชน กรณีศึกษาจากชุมชน
ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้. กรุงเทพฯ: เพ็ญฟ้า
พรินติ้ง.

ประจัน มณีนิล และคณะ. (2541). รายงานการวิจัยเรื่อง
สาเหตุและแรงจูงใจในการเสพยาเสพติดของ
กลุ่มเยาวชนในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้.
สถาบันภาษาและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัย

- อุบลราชธานี คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประยูรศักดิ์ ชลาชนเดชะ. (2539). **มุสลิมในประเทศไทย**. (พิมพ์ครั้งที่ 2) โครงการห้องสมุดอิสลามสายสกุล สุลต่านสุลัยมาน. ม.ป.ท.
- ปริญญา อุดมทรัพย์ และคณะ. (2545). **ปัญหาพื้นฐานของจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พรณี ตั้งใจ. (2547). **การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ: กรมประชาสัมพันธ์.
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2535). **ครอบครัวมุสลิมปัตตานี: วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์**.
- _____. (2547). **รายงานฉบับสมบูรณ์ การศึกษาตะกอนบริเวณอ่าวปัตตานี**. โครงการจัดทำแผนการควบคุมฟื้นฟูปนเปื้อนตะกั่วในกลุ่มน้ำปัตตานี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- มานพ จิตต์ภูษา และคณะ. (2532). **รายงานการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้**. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- รุสนันท์ เจ๊ะโห๊ะ. (ม.ป.ป.). **ศักยภาพด้านการผลิตอาหารฮาลาล : ศึกษากรณีจังหวัดปัตตานี**. (ออนไลน์). มีที่: <http://www.halalthailand.com/content.php?id=80>
- วิชาญ สุขสง. (2539). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้ายในจังหวัดชายแดนภาคใต้**. วิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วิไลรัตน์ ชีวะเศรษฐกรรมและคณะ. (2547). **การศึกษาคุณภาพน้ำบริเวณอ่าวปัตตานีโครงการจัดทำแผนแม่บทอ่าวปัตตานี จังหวัดปัตตานี**. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วิวัฒน์ ภู่องศรี. (2537). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดปัตตานี**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศูนย์วิจัยชายแดนภาคใต้. (2520). **ทัศนคติของประชาชนที่มีต่ออาชญากรรมและการก่อการร้ายในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และปัญหาสืบเนื่อง**. ปัตตานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สรยา ไชลิระโยธิน. (2541). **พฤติกรรมกรรมการจัดกรขายผลฝอยของชาวไทยมุสลิมริมฝั่งแม่น้ำปัตตานีในเขตเทศบาลเมืองปัตตานี**. ภาคนิพนธ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สันติ ลาตีฟี. (2545). **การพัฒนานโยบายความมั่นคงแห่งชาติ เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้**. ภาคนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2545). **ข้อค้นพบจากการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจปัญหาพื้นฐานของจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส**. ม.ป.ท. (สำเนา)
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนราธิวาส. (2543). **ข้อมูลการตลาดจังหวัดนราธิวาส ประจำปี 2543**. ม.ป.ท.
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดปัตตานี. (2543). **ข้อมูลการตลาดจังหวัดปัตตานี ประจำปี 2543**. ม.ป.ท.
- สุทธิพงศ์ พรหมไพจิตร และคณะ. (2539). **รายงานการประเมินผลโครงการทักษิณพัฒนา**. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุรชาติ บำรุงสุข. (2547, มกราคม 16). **ปีใหม่: สร้างยุทธศาสตร์ภาคใต้ใหม่**. *มติชนสุดสัปดาห์*. 24.
- สุรพงศ์ โสธนะเสถียร. (2531). **รายงานการวิจัยเรื่องคุณลักษณะทางสังคมของชาวไทยมุสลิม และการตอบสนองต่อรัฐบาล**. ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้.
- อรุณ บุญชม. (ม.ป.ป.). **อัลฟิกซ์: นิติศาสตร์อิสลาม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ส. วงศ์เสงี่ยม.
- อะห์มัด ยี่สุนทร. (2546). **การนำเสนอแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาอานิยมสำหรับนิสิตนักศึกษาไทยมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษาจำกัดรับสมบูรณ์แบบ**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อะฮมัดสมบุรณ์ บัวหลวง. (2544). **ข้อมูลพื้นฐานการพัฒนการศึกษาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้**. ปัตตานี: สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- อับดุลรอฮัด เจ๊ะมะ. (2542). **สังคมอิสลาม**. ปัตตานี: วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- อาคม ใจแก้ว. (2533). **การนำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้: ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ**. วิทยานิพนธ์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อารง สุทธศาสน์. (2543). **สถาบันครอบครัวในอิสลาม: วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ. ใน รวมบทความสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์

- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อารีย์ มณีนิล. (2541). **ความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองปัตตานีที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ**. ภาคนิพนธ์ ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- อิสมาแอ อาลี. (2540). **กฎหมายครอบครัวอิสลาม**. (โครงการแปลและเรียบเรียงตำราอิสลาม ลำดับที่ 4) วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- อีซาโกะ นากามูระ และคณะ. (2544). **ค่านิยมทางสังคมศาสนาของสตรีมุสลิมในภาคใต้ของไทย : กรณีศึกษาคณงานในโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดปัตตานี**. ปัตตานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (สำเนา)

